

Nr. 4 - Jul 2015 - 68. årgang

Hvaler Menighetsblad

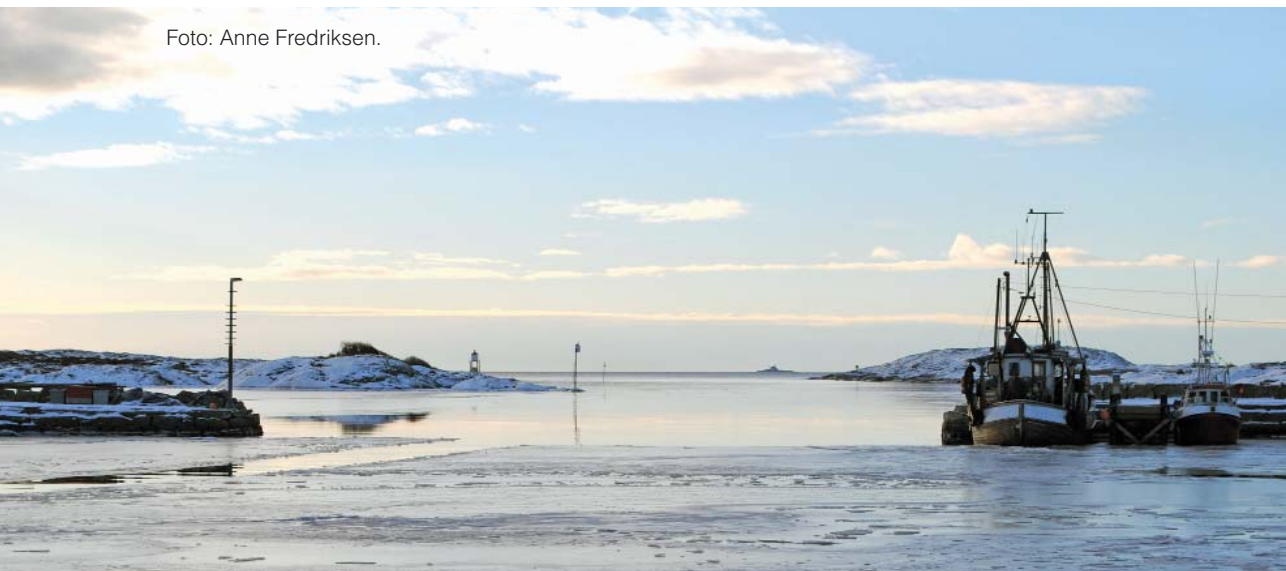

God Jul

Innholdsfortegnelse:

Advent og jul i Hvalerkirkene	3
Biskop Atle Sommerfeldt	4
Leder har ordet	6
Takk til gammelt menighetsråd – og velkommen til det nye!	7
Misjonsgudstjeneste i Hvaler kirke	8
Ordføreren har ordet	10
Å være ny på Hvaler	11
Åge Jakobsen – en lokal krigshelt	12
Sonja Barth	14
Kåre Willoch	16
Etterly sning: Vi ønsker kontakt med sjømenn!	17
Juleminner fra gamledager	18
Min julesalme	20
Nissesagn fra Hvaler	22
Juletreffester på Asmaløy Bedehus	26
Øl til jul	28
Er du glad i å synge?	29
Julemarked på Kystmuseet	30
Hvaler menighet satser på ledertrening	31
«Båtene kommer!»	32
Barnesidene	34
Keramiker Tanya Kuiters Saltkroken	36
Lions julefest	41
Fra foreningslivet på Hvaler	49
Folkemengdens bevegelse	50
Gudstjenester	50

Foto: Anne Fredriksen.

Advent og jul i Hvalerkirkene

Konsserter:

5. desember. kl. 16, Hvaler kirke: Adventskonsert - Mari Mohn og Trivselskoret.
Arr. Hvaler Sanitetsforening,

13. desember. kl. 17, Hvaler kirke: Luciakonsert – Maria og Bjørnar Spydevold.

20. desember. kl. 16, og kl.18.30, Spjørøy kirke: Julekonsert – Trivselskoret.

22. desember. kl. 19, Hvaler kirke: Julekonsert – Anne May Sandvik Olsen m.fl.

Gudstjenester:

29. november. kl. 11, Spjørøy kirke:
Familiegudstjeneste med Lys Våken deltakerne.

29. november. kl. 16, Hvaler kirke:
Lysmesse. Hvaler Musikkforening spiller. Hvaler Sanitetsforening deltar.
Fakkeltog til Torget for tenning av julegrana.

6. desember. kl. 11, Spjørøy kirke:
Gudstjeneste med dåp og nattverd. Tema: Den fullkomne gleden.

14. desember. kl. 11, Hvaler kirke:
Familiegudstjeneste med Lucia tog. Ellens barnekor.
Kirkekaffe med lussekatter.

21. desember. kl. 11, Spjørøy kirke:
Vi synger julen inn – en gudstjeneste med julens sanger og musikk.

Julaften.

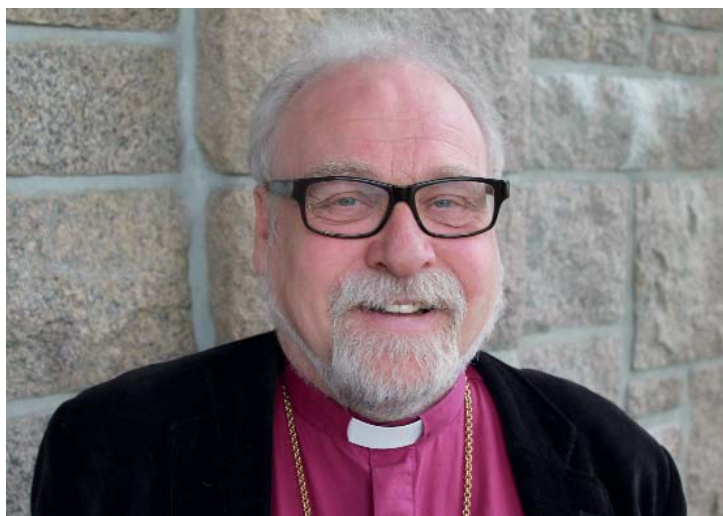
Kl. 12, Dypedalsåsen: Julegudstjeneste.

Kl. 14, Julegudstjeneste i begge kirker med lokale solister

Kl. 16, Julegudstjeneste i begge kirker med lokale solister

1. juledag.

Kl. 12, Hvaler kirke: Høytidsgudstjeneste.

Gud er hos oss

En av våre fine juleskikker er at vi henger en lysende stjerne i vinduet. I de mørke juledagene er stjernen synlig på god avstand og gir mørke vinduer et vennlig inntrykk. I mitt barndomshjem var stjernen også en markør som viste at i dette hjemmet lot vi stjernen lede oss til det store underet i stallen i Betlehem. I den stallen ble Gud født som menneske. Der tok jorden himmelen i favn når Maria vugget barnet i søvn. For å sitere Alf Prøysen: «Den fyrste gong hu skinte så laga hu ei bru, imilla seg og himmel'n og ei krubbe og ei ku.»

Julefortellingene i Det nye testamentet knytter stjernen til tre vise menn. Det sies ikke noe annet om dem enn at de kom østfra. Noen mener de kom fra Petra i Jordan, et av de viktigste knutepunkter mellom øst og vest, nord

og sør. Gavene de brakte med seg; gull, røkelse og myrra, viser at de kom fra et sted med vidstrakte handelsforbindelser. Gavene markerte at hele verden var med på vandringen til Betlehem. Andre mener de kom fra Iran fordi kunnskapen om å lese stjernetegn var mest utviklet der. Den iranske zoroastrismereligionen la særlig vekt på kunnskapsdannelse basert på tyding av stjernetegn.

Fortellingen sier at vismennene dro ut på vandring fra trygge og kjente omgivelser, ledet av en stjerne. De vandret til et folk de ikke tilhørte, et folk som hadde en tro vismennene sto utenfor. Deres vandring startet som en leting etter en kraftfull konge som skulle herske over sitt folk. Vandringen førte dem vekk fra maktens palasser og inn til en konge født i en stall av en ugift tenåringsmor.

For meg representerer de tre vismennene den lengsel som ligger dypt nedlagt i de aller fleste mennesker gjennom alle tider og på alle steder. Det er en lengsel som ikke tilfredsstilles av makt, penger, prestisje og godt omdømme hos naboer og kolleger. Det er en lengsel etter helhet, akseptering og helbredelse. Denne lengselen gjør menneskeheten til et folk på vandring, som søker styrke og stillhet midt i en tilværelse som ofte har islett av uro, bekymring og nød slik dikteren Eivind Skeie beskriver det i salmen «Vi er et folk på vandring» (Norsk Salmebok 618). Betlehemsstjernen leder oss dit.

Gud lar vismennene fra en annen kultur, med et annet språk og annen religion bli ledet av en stjerne til Jesu føderom. Jesus ble ikke bare sendt til jødefolket, men

kom til hele menneskeheten for å vise oss alle at Gud er hos oss. Gud er ikke lukket inne i de båser og grupperinger vi måtte finne tjenlig og naturlig. Stjernen forteller oss at Gud er større enn alt vi kan forestille oss. Stallen og krybben viser oss at Gud oppsøker hver og en av oss der vi er, og slik vi er, med Ordet om nåde og kjærlighet.

Julestjernen i vinduene våre uttrykker at stjernen har stoppet også over våre hjem, og forteller at Gud er tilgjengelig for oss. I vår livsvandring under Betlehemsstjernen kan vi hvile i tillit til at Gud ledsager oss hele tiden. Da kan vi synge de gode julesangene med full røst og tenne de mange lys og stjerner i vintermørket. Gud er hos oss.

Leder har ordet:

Einar Morland

Forventninger og julefeiring

Jeg tenker noen ganger på hvor heldig jeg var som fikk vokse opp i en tid da ikke alt var en selvfølge! Det var aldri snakk om å gå sulten til sengs, som mange av min foreldregenerasjon opplevde, men det var ikke akkurat flust opp av alle ting. Først som konfirmant fikk jeg armbåndsur, men til gjengjeld hadde jeg i årevis sett frem til å få denne klokken. Nøtter og appelsiner var noe man fikk spise i julen – ikke ellers. Advent og jul i min barndom var en tid som skilte seg ut fra resten av året, og det gikk an å glede seg lenge til jul!

Barn og voksne som nå kan få nesten alt de ønsker seg av materielle ting så fort ønsket oppstår, går glipp av den gode forventningen. Da har man egentlig mistet noe. Det har en egenverdi å kunne glede seg til noe hyggelig som skal skje, og noen ganger er det helt greitt å vente lenge.

Juletradisjoner står sterkt i Norge. Og julen er forbundet med sterke forventninger! I julen ønsker vi å være sammen med de som betyr mest for oss, å dele god mat sammen og ha varme i peisen og i sjelen. Vi

er også mange som synes at det hører med å være i kirken på julaften. Heldigvis får vi ekstra prestehjelp her i vår menighet, så vi kan holde fire gudstjenester på julaften: To i hver kirke. Og da er det temmelig fullt på alle gudstjenestene. Der synger vi kjære og kjente salmer sammen, og vi hører juleevangeliet. Mange mennesker kan disse versene utenat, men det er likevel viktig for oss å høre ordene bli lest. Ordene forteller den merkelige historien om en ung kvinne som blir mor til barnet Jesus. Han er selve fundamentet for vår kristne tro, liten eller stor, og for vår kristne tradisjon. Jeg er glad for at mange på Hvaler er opptatt av å bevare denne tradisjonen og bringe den videre til kommende slekter.

Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783 - 1872) var dansk prest og folkeopplyser. Han kalles ofte for folkehøyskolenes far. Denne salmen er kjent og kjær både i Danmark og i Norge, der vi finner den på nr. 530 i den nye salmeboken:

*Kirken den er et gammelt hus, står om enn tårnene faller.
Tårnene mange sank i grus, klokker enn kimer og kaller,
kaller på gammel og på ung, mest dog på sjelen trett og tung,
syk for den evige hvile.*

*Vi er Guds hus og kirke nu, bygget av levende stener
som under kors med ærlig hu troen og dåpen forener.
Var vi på jord ei mer enn to, bygge dog ville Han og bo
hos oss i hele sin nåde!*

*Give da Gud, at hvor vi bor, alltid når klokkene ringer,
samles vi må om Jesu ord, der hvor fra himlen det klinger:
"Verden vel ei, men dere ser: Alt hva jeg sier, se, det skjer!"
Fred være med dere alle!*

Takk til gammelt menighetsråd – og **velkommen** til det nye!

Torsdag den 29. oktober ble siste møtedag for det gamle menighetsrådet, og første møtedag for det nye. Det gamle rådet møttes til et kort avsluttende møte, deretter var det dekket til kveldsmat for både avtroppende og påtroppende menighetsråd. Det er 4 medlemmer/varamedlemmer fra det gamle rådet som også blir med i neste fireårsperiode. De øvrige fra det gamle menighetsrådet ble takket av med vakker blomst og gode ord. Takk for flott innsats!

De fleste medlemmene og varamedlemmene i det nyvalgte rådet er altså helt nye i denne sammenhengen. Det var mange av disse som sa at det skal bli både spennende og interessant å få arbeide med menighets saker de kommende årene. Det nye rådet konstituerte seg med Einar Morland som leder og Gerd Ådnem som nestleder. Vi ønsker rådet lykke til med arbeidet de neste 4 årene.

Einar Morland

Fra venstre ser vi i bakre rekke Einar Morland, Tom Kofoed, Lars Egil Lande og Frode Lindquist. I fremste rekke: Lisbeth Svendsen, Gerd Ådnem, Ragnhild Kjellsen, sokneprest Grethe Hummel, Dag Plau og Terje Gard Tønnesen. Kjersti Buer Dolve, Grethe Johannessen, Ragnhild Ramberg og Anne May Sandvik Olsen var ikke til stede da bildet ble tatt.

Misjonsgudstjeneste i Hvaler kirke

På en vakker solskinnsdag i oktober var vi samlet til misjonsgudstjeneste i Hvaler kirke med påfølgende kirkekaffe i Prestegården. Det ble en innholdsrik og fin dag!

«Der det nye livet lever»

Bibeltekstene, prekenen og salmene for dagen var med på å framheve at misjonsarbeid er som «jordbruksarbeid»: Det handler om å så, plante, vanne, gjødsle, vente, høste. Det handler om noe som er levende, og vi er avhengige av noe utenfor oss selv! Det er Gud som gir vekst både på åkeren og i Guds rike, men vi skal alle få være Guds medarbeidere!

Misjonsprosjekt i Kina

Hvaler menighet har i mange år hatt en samarbeidsavtale med Det Norske Misjonsselskap (NMS). Prosjektet menigheten har valgt å støtte er «Kirkelig undervisning» i Kina. Dette er spesielt viktig i en kirke der veksten er stor!

- Hunan bibelinstitutt i Changsha er eneste offentlige teologiske utdanningsinstitusjon i provinsen med 63 millioner innbyggere. Utvidet skole og ny kirke er under oppbygging.
- På det Lutherske Teologiske Seminaret (LTS) i Hongkong, med over 450 studenter fra hele Sørøst-Asia, er det nå også mulig å ta mastergrad i diakoni. Dette har ikke vært et spesielt fokusert tema for kirken i Kina – før nå. Po Chu Grønvold (kona til Ole Jacob G. som har sine aner på Hvaler)

Jenny Schorpen, Grethe Hummel og Unni Holm Olsen.

har ansvar for dette studiet.

- I Nanning er det nettopp bygget ny bibelskole og kirke. Nå er målet å få gode og mange nok boktitler i biblioteket til å dekke behovet for oppslagsverk og teologisk litteratur for de 300 elevene.

Les mer om prosjektet på www.nms.no Under gudstjenesten sang Jenny Schorpen en vakker sang på kinesisk/engelsk. Hun er fra byen Nanning!

Jubileum

Vesterøy misjonsforening er en av tre NMS-foreninger som fremdeles er i virksomhet på Hvaler. I 2015 er det 85 år siden denne foreningen ble stiftet. Dette

ble markert i gudstjenesten ved at hvert av medlemmene som var til stede fikk en vakker rose. På kirkekaffen i Prestegården var det hilsen og takk til foreningen fra NMS. Sammen med Asmaløy – og Søndre Kirkøy misjonsforeninger stod foreningen for kaffen og de gode kakene som ble servert. Prestegården var vakkert dekket og pyntet, det var fullt hus, og praten gikk livlig!

NMS og Hvaler menighet ønsker å bidra til å gi mennesker «Verdig liv – varig håp». På misjonsgudstjenesten ble vi minnet om at misjon er både å gi og å få. Misjon er å være del av et spennende verdensvidt fellesskap!

Medlemmene av Vesterøy misjonsforening som var tilstede på gudstjenesten. Fra venstre: Torild Helgesen, Eva Johansen, Åse Torgersen, Anne Jensen og Bjørg Johansen.

Unni Holm Olsen

Der det nye livet lever

Der det nye livet lever,
der tar ingen veier slutt.
Alle hindringer og grenser
har et nysatt fotspor brutt.
Hvor det fører det vet ingen,
men en vandring har tatt til.
Med hele verden som sitt mål
kan ingen gå seg vill.

Selv om landskapet kan skifte
mellom sletter, fjell og skog,
så er såkornet det samme,
men det brukes ulik plog.
Den som er et lys i verden,
den som kalles jordens salt,
og den som fisker mennesker,
har arbeid overalt.

Slik som Peter og Johannes
og Maria gjorde før,
da de delte ut sin glede,
skal vi gå fra dør til dør.
Og når ordets nøkler åpner
en lukket hjertegrind,
går vi et skritt til siden slik
at Jesus slipper inn.

Der det nye livet lever,
der må planter sette frø,
slik som dette livet startet
ved at Jesus måtte dø.
Det er han som eier livet,
det er ham vi hører til.
Med Jesus som vår hyrde kan
vi aldri gå oss vill.

Nos 697 – Tekst: Vidar Kristensen – Melodi: Per Aamodt Tveit

Julestjerna

Julestjerna hva er nå det? Vår kjente og kjære Alf Prøysen greier så godt å beskrive hva det er. Han beskriver den på en slik måte at de fleste av oss greier å danne oss et bilde av situasjonen som er beskrevet i «julekveldsvisa». Prøysen greier i sine viser å skape bilder av noe som vi kanskje er i ferd med å glemme. Hjemmet, samholdet, forventningene, ja til og med lukten av jul kan kanskje fornemmes.

Man trenger ikke å være svært gammel for å minnes en jul som var helt annerledes i forhold til dagens julefeiring. Har vi mistet noe? Det må du selv få lov til bedømme. Jeg tror i hvert fall at dagens samfunn påvirker oss på en slik måte at noe verdifullt er i ferd med å forsvinne. Dagens julestjerne oppleves nok for de fleste av oss som pynt over en travel handlegate eller i et stresset miljø i et stort handelssenter.

All slags media koker over av reklame om hva vi må ha til jul hvis julekvelden skal bli vellykket, for ikke å snakke om nesten alle kanaler på tv som skal fortelle en allerede stresset husmor eller husfar om hvordan de skal få sprø svor på jule-ribba. Nåde den som nå ikke greier å lage sprø svor etter 14 dagers opplæring i denne edle kunsten. Forventningspresset er stort og prestasjonsangsten kommer sigende etter hvert som temperaturen stiger i stekeovnen.

Skal vi ikke ha lov til å være oss selv? Vi trenger ikke ha dårlig samvittighet når ribba ikke ble sprø, vi trenger ikke ha dårlig samvittighet på lille julaften for at vi ikke har bidratt til å sette ny rekord i bruk av bankkort som media svært beleilig stadig presenterer i dagene før jul.

Så må vi selvsagt huske på alle våre venner på sosiale medier som vi aldri har sett, det er jo noen hundre av de også må vite. Vi må endelig huske på å ønske de godt nytt år samtidig i begynnelsen av desember, for vi rekker det ikke i romjula. Flyet til sol og varme går tidlig 2. juledag.

Ja vi lever i et samfunn der våre omgivelser krever mye av oss, og vi krever mye tilbake. Kan vi si nei? Jeg tror vi til en viss grad har mulighet til å velge bort noe til fordel for noe annet, noe mer verdifullt, hjemmet, familie, nære venner, tid til å være deg selv i sammen med de du er glad i. Kanskje vi til og med får tid til å se etter julestjerna, for den har vært der hele tiden over taket til naboen.

Uansett hvordan du velger å feire julen ønsker jeg at det blir din beste jul fordi du ønsker at din jul skal være slik som du har lagt den til rette.

Ønsker dere alle en god og fredfull jul.

Eivind Borge
Ordfører.

Å være ny på Hvaler

Foto: Tora Klevås, Hvaler kommune

De siste årene har vi på Hvaler fått flere nye innbyggere fra andre land. I sin koffert har de få materielle ting, bare litt klær, men kofferten er allikevel full. Det de har i sin livserfaring er opplevelser av krig eller at de ikke er akseptert fordi de mener noe annet enn det lederne i landet mener. Den opplevelsen forsvinner ikke selv om de kommer til et nytt land.

På Hvaler bor det personer som kommer fra blant annet Afghanistan, Etiopia, Iran, Irak, Eritrea, Somalia og Syria. Personene som kommer fra disse landene er i Norge fordi de ikke kan være i sitt eget hjemland. Når de blir bosatt i vår kommune vil de som alle andre i dette landet få krav på seg til å gå på skole.

De voksne er pålagt å lære norsk og samfunnsfag, for å få til en bedre integrering. Dette innebærer at de går på Fredrikstad Internasjonale Skole (FRIS) i 2år, med mulighet for et års forlengelse. En del av deres skolehverdag går ut på oppmøte på Hvalerhallen, hvor det foregår undervisning og lekser. På

Hvalerhallen har vi vært så heldige å få mange frivillige hjelpere som hjelper til med lekser og samtaler om hverdagslige saker og ting. Alt foregår på norsk. Dette bidrar i tillegg til norskopplæring til å skape kontakt mellom alle parter.

Våre nye medmennesker har måttet reise fra sine familier og venner, og har derfor ingen de kan besøke eller søke råd hos. De har for eksempel ingen som kan hjelpe dem til å forstå hvordan små ting i hverdagen fungerer i Norge. De har ingen å fiske sammen med, trene med eller være aktiv sammen med. De trenger deg til å være en venn eller en besteforelder. En av barna kom hjem fra skolen en dag og sa til mamma: «Hvorfor har ikke jeg bestemor og bestefar?».

Kan du være en venn, besteforelder eller en fremtidig arbeidsgiver?

Ta kontakt med flykningstjenesten på NAV Hvaler v/Eva Tømmerholt på mail: evatom@hvaler.kommune.no

Åge Jakobsen – en lokal krigshelt

17. mai 2015 ble Åge Jakobsen tildelt Regjeringens minnesmedalje for sin innsats under andre verdenskrig. Åge Varmstein Jakobsen ble født på Tisler 22. februar 1921. Etter at familien måtte flytte inn til Skjærhalden i 1939 lengtet han alltid tilbake til øya i havgapet. Åge var naturlig nok sterkt knyttet til havet, og dette ble også hans levevei. I likhet med sin far og sine brødre ble han fisker. Som yrkesfisker i et grenseområde ferdet han mye langs Bohuslänskysten. Hans kunnskaper om det lunefulle farvannet mellom Norge og Sverige kom godt med da han tok del i Motstandsbevegelsens arbeid under andre verdenskrig.

Under dekknavnet Åsmund Jensen kjørte Åge flyktninger for Milorg. Han var jeger i Milorg 6/9 Hvaler lag 1 på Kirkeøy. Etter hvert ble han med i Sjømilitære Beredskapstjeneste. Fra 1943

til krigens slutt fraktet han ca. 60 flyktninger over grensen til Sverige, deriblant medlemmer av regjeringen og familien Willoch. De fleste var motstandsfolk som hadde blitt avslørt og som derfor måtte rømme landet. Flyktningetrafikken var godt organisert og de hadde faste ruter de kjørte. Måtte flyktningene vente før de ble kjørt over var det ordnet med steder de kunne overnatte. Også på svensk side av grensen var det et godt organisert nettverk. Åge plukket alltid opp flyktningene på Skjærhalden, men det varierte hvor han slapp dem av i Sverige. Som oftest fraktet han dem til Råssö, hvor han gjennom sin fiskerivirksomhet hadde gode kontakter. Ellers tok både tolleren på Koster og tolleren i Havstensund i mot flyktninger, fortalte Åge. Derfra ble de sendt videre inn i Sverige. På veien tilbake hadde Åge gjerne med seg mat, våpen, propaganda og diverse utstyr. Dette ble lagt i skjul på faste gjemmedsteder på Kirkeøy, Nordre Sandøy, Brattholmen og Tisler før det kunne fraktes videre.

Som fisker hadde Åge papirer på at han hadde fritt leide i Bohuslän, i tillegg kjørte han mye til Danmark. Han fikk tillatelse av tyskerne til å kjøre nedover svenskekysten og over til Skagen. Det gikk således greit å krysse grensen. Han hadde dessuten et godt forhold til tyskerne som var utstasjonert i Gravningsundet. Den illegale overfarten foregikk for det meste om natten. Da var ikke tyskerne ute for de kjente ikke til farvannet. De var ikke ordentlige sjøfolk og kjørte på grunn rett som det var, kunne Åge fortelle.

Åge deltok på treningsleir organisert av motstandsbevegelsen på en militærforlegning i Stockholm. Her fikk de blant annet våpentrening i tillegg til treningsturer på ski. Åge humret godt av dette, for spesielt god på ski var han ikke. Det var lite med skimuligheter under hans oppvekst på Tisler. Åge til venstre på bildet. Foto: Privat.

Det var flere fra Skjærhalden som var involvert i flyktningtrafikken, men det var meget hemmeligholdt. Da det var flere nazisympatisører blant lokalbefolkningen måtte man være meget forsiktige. Når de var borte lenge av gangen sa de blant annet at de skulle på jakt på Sørlandet. Også broren til Åge hadde flere overfarter til Sverige. En gang broren og en kamerat kom tilbake fra Sverige med radioutstyr som skulle leveres til radiosenderen på Øra ble de tatt. De så at tyskerne kom etter dem og rakk å komme i land og få gjemt utstyret før de ble tatt. De ble tatt med til avhør i Fredrikstad hvor de ble satt i arrest i fire dager. Da de ble satt fri fikk de kontaktet Åge som deretter fikk hentet utstyret, og levert det der det skulle.

Åge i kjent positur, og slik han trivdes aller best. Foto: Privat.

27. mai 2015 døde Åge Jakobsen på Dypedalsåsen eldresenter etter et langt og innholdsrikt liv. I neste nummer av Menighetsbladet vil vi fortelle mer om Åge og hans liv.

Kathrine Lorentzen Sandstrøm
Kystmuseet Hvaler

Sonja Barth

En som ble fraktet av Åge Jacobsen

De hadde ikke sett hverandre siden den dramatiske sjøturen over til Sverige høsten 1944. I 2011 kom hun tilbake til Hvaler for å feire hans 90-års dag. Det ble et varmt gjensyn mellom Åge Jakobsen og Sonja Barth.

Under krigen var den unge studenten Sonja en aktiv kurer for den hemmelige etterretningsorganisasjonen XU. Dette risikofylte arbeidet gjorde henne usikker på om hun ville overleve. Derfor skrev hun en detaljert dagbok for at ettertiden skulle få korrekt og nødvendig informasjon. Denne dagboken er bakgrunnen for historien «Flukten» i Mari Jonassens bok «Alt hva mødrene har kjempet». En spennende historie Menighetsbladet med tillatelse baserer sin fortelling på.

Nordmenns bevegelsesfrihet ble begrenset under krigen, men Sonja hadde en falsk reisetillatelse til Halden som gartner og et grensesonebevis som husholderske på Hvaler. Dette var hennes viktigste arbeidsområder med frakt av hemmeligstemplede papirer og mikrofilmer. Hun fikk begrenset informasjon utover akkurat hva hun skulle gjøre hvor.

En dag, i slutten av august 1944, fikk Sonja beskjed om å komme seg ut av landet så fort som mulig. Gruppen hun arbeidet for, var i ferd med å bli avslørt. Hun dro til Asmaløy for å gå i dekning hos Bernt Brønne, en studiekamerat fra Statens Håndverk- og kunstindustri-skole. Med kun noen toalettsaker, et solliv, et par shorts og Det nye testamentet i et nett, gikk turen videre fra

Christin Lund/Norsk Ukeblad

Skipstadsand til Bølingshavn. Båten fikk motorstopp, og Sonja var glad for å gå i land på et svaberg som stakk ut i sjøen.

Jeg hadde fått utdelt klær og sko som var altfor store, forteller hun, så det var en merkelig fremtoning som gikk til fots over åsene innover øya. Bak et skur nede på Skjærhalden møtte jeg Milorg-lederen på Hvaler, læreren Martin Berg Kristoffersen. Han holdt til på Skogen pensjonat, men der var det nettopp kommet noen fremmede tyskere, så han tok meg med til en hytte i Ørekroken. Hytta tilhørte sogneprest Bjønnes-Jacobsen og hadde skjult mange flyktninger på vei over til Sverige.

Martin kom tilbake med mat og dro videre over til Søndre Sandø for å orientere seg om situasjonen.

Mot kvelden neste dag kom Martin springende til hytta. Han var alvorlig. «Du må nok reise, Sonja», sa han, «så hurtig som mulig, så snart det blir

mørkt. Jeg har fått to telegrammer. Det siste var et iltegram: Mor meget syk! Og da vet du jo hva det vil si». Det var en kodet melding som fortalte at jeg måtte av gårde umiddelbart. Gestapo kunne ha kommet med båten fra Halden og var kanskje allerede i gang med å undersøke hyttene ved Skjærhalden.

Martin dro nå ut på Kirkøy for å skaffe det utstyret som trengtes for flukten. Sonja hadde fått instruks på hva hun måtte gjøre hvis han ikke returnerte til hytta innen klokka elleve samme kveld.

Ved halv elleve tiden kom Martin tilbake med klær, sovepose og niste og Sonja tok på seg nye, alt for store klesplagg. For et syn jeg var, sier hun. Avtalen var at vi skulle møte Petter Johannessen på brygga på Skjærhalden ved midnatt, men mørket gjorde det vanskelig å finne fram i skogen og det kuperte terrenget. Vi gled og falt på glatte steiner. Det var fryktelig vanskelig å klatre på det glatte fjellet. Vi klamret oss til mosen så godt vi kunne. På toppen sa Martin at han ikke kjente seg igjen og ikke visste hvilken retning vi skulle ta.

Sonja fikk øye på et blinkende lys. De gikk i den retningen, ned fra den høye fjellknausen skled de på enden, klamret seg til trestammene og hoppet fra sten til sten. Sonja falt utfor en skrent og vrikket ankelen. Men tilslutt var de nede på brygga, møtte Johannessen og ble tatt med til et ubebodd hus der tøyet kunne tørke og de kunne få seg noe mat.

Ved tretiden samme natt kom Åge Jacobsen, en lyslugget ung mann på 22 år. Han kjente farvannet godt, for han var født på Tisler. Familien flyttet til Kirkøy like før krigen begynte, og nå hadde Åge vært engasjert i Milorg, som jeger siden sommeren. Han ble en av

dem som brakte flest flyktninger fra Hvaler over til Sverige. Av og til fraktet han våpen tilbake til Norge. Den åpne 24 fots snekka hans het Sonja. Dette må gå godt.

Ifølge dekkhistorien skulle Åge og jeg på størjefiske, forteller Sonja. Vi hadde kjent hverandre i halvannet år. Jeg var hushjelp på Asmaløy, og mine foreldre, som bodde utenfor Oslo, hadde vanskelig for å få tak i fisk.

Jeg satte meg bak i båten, mens Åge sto til rors. Vi skulle først innom Tisler med makrellstørje. Størjelukten var stram og sterk, og det stinket over alt om bord av den rå lukten. Sjøen gikk stor. Jeg måtte holde meg fast. Båten var som et lite nøtteskall, og bølgene hvitkantete og kraftige. De veltet framover, og jeg kunne ikke begripe hvordan Åge kunne holde rede på retningen uten hjelpemidler. Det var kraftig morild i sjøen, store ildsøyler som sprutet ut bakut. Saltvannet sprøytet over båten og tok nesten pusten fra meg hver gang jeg fikk det i ansiktet. Kvalmen var i ferd med å ta overhånd. Med Åges hjelp klarte jeg å få lagt meg foran i båten.

Endelig lå Sekken bak dem, og de var i svensk farvann. Snart var det lyst, solen var i ferd med å stå opp. Om ikke lenge ville de legge til på Koster.

Før hun gikk i land, spiste hun frokost sammen med Åge. Det smakte deilig med svart brød, margarin, sirup og ekte kaffe. Hun vil aldri glemme den hjelpsomheten og vennligheten Milorg-jegeren fra Tisler viste henne. Hun følte at hun hadde fått en venn for livet.

Tirsdag 29. august 1944 gikk flyktningen Sonja i land på Koster.

Tekst tilrettelagt av Grethe Hummel

Kåre Willoch

En som ble fraktet av Åge Jacobsen

Det var høsten 1944, mest sannsynlig oktober.

Kåre Willoch fylte 16 år omtrent på den tiden. Hans far var vernepliktig sjøoffiser og aktiv i det illegale arbeidet under krigen. Flere ganger reiste han mellom Norge og Sverige inntil han var i ferd med å bli avslørt og tok fluktruten fra Norge til Sverige og videre til London. Der gikk han inn i Marinen. Kåres to eldre brødre ble også sendt den samme fluktruten til London for å arbeide i Marinen der.

Høsten 1944 ble det klart at jeg og min mor ikke lenger kunne være i Norge, forteller Kåre Willoch. Det var altfor stor risiko til at vi kunne bli tatt som gisler og vi fikk beskjed om å reise den samme fluktruten ut av Norge.

På den tiden var det forbudt å reise lenger enn til Moss med tog fra Oslo. Det måtte spesiell tillatelse fra tyske myndigheter for å reise videre med toget til Fredrikstad. De som leser dette, må være klar over at på den andre siden stod det særdeles velorganiserte tyske myndigheter som var veldig tøffe. Men den dyktige illegale organisasjonen utstedte disse nødvendige papirene. De var falske, men så helt ekte ut.

Med disse falske papirene gikk turen først med tog til Fredrikstad der vi var en hel uke hos veldig interessante og hyggelige mennesker. Så dro vi med båt til Kirkøya og spaserte tvers over hele øya midt på natten. Vi fikk ingen navn på

Pensjonatet som Kåre Willoch og hans mor bodde på under deres opphold i Sverige under annen verdenskrig. Bildet er tatt rundt 1940

våre kontakter. Alt var med minimale opplysninger. Vi ble ledet om bord i fiskebåten til en veldig sinnsrolig fisker. I dag vet vi at det var Åge Jakobsen. Vi ble ledet videre ned i noen rom hvor ingen kunne se oss. Så dro han ut på feltet for å fiske. Men han hadde allerede fisk klar om bord i båten om det skulle komme kontroll. En stund lå han helt stille og lot som han fisket. Så tok han seg plutselig en avstikker til et sted sør for Strømstad. Der ble vi møtt på brygga av

en særdeles elskverdig svensk dame som ønsket velkommen til Sverige.

Dette var en fast innarbeidet fluktrute. Den var imponerende effektiv og veldig velorganisert. I Sverige ble vi tatt godt hånd om og så gikk det videre som det alltid gjorde med norske flyktninger, avslutter Kåre Willoch sin historie. I ettertid har vi snakket med noen av lokalbefolkningen på Rossö, sør for

Strømstad, de kunne fortelle at familien Willoch først ble fraktet til Koster. Etersom noen mente det ikke var trygt nok der, ble de fraktet videre til Rossö. Der flyttet familien inn på Rossö pensjonat, hos familien Billing, hvor de bodde til krigens slutt.

Tekst tilrettelagt av Grethe Hummel

Etterlysning:

Vi ønsker kontakt med sjømenn!

I juni 2015 åpnet Kystmuseet Hvaler utstillingen «Velkommen ombord! Sjømenn fra Hvaler forteller». Det er en portrettutstilling om sjømenn fra Hvaler i perioden 1880-2015. Formålet var å gi et innblikk i den lokale sjøfartstradisjonen gjennom å sette fokus på sjømennene og deres liv og arbeid. Flere sjømenn ble intervjuet og gamle kilder ble gjennomgått.

Kaptein Kjell Amundsen fra Vesterøy. Kjell er portrettert i utstillingen «Velkommen ombord! Sjømenn fra Hvaler forteller». Foto: Privat.

Vi fortsetter nå arbeidet med dette temaet og ønsker å komme i kontakt med flere sjømenn. Sjøfolkens historie i Norge er dessverre lite dokumentert og vi ønsker derfor å bidra til å løfte denne betydningsfulle og tradisjonsrike yrkesgruppen frem i lyset. Har du jobbet på sjøen eller er du etterkommer etter en som har jobbet på sjøen? Ønsker du å dele din historie med oss? Ta kontakt med Kathrine Lorentzen Sandstrøm, konservator ved Østfoldmuseene/ Kystmuseet Hvaler. Epost: katsan@ostfoldmuseene.no. Telefon: 97753170.

Juleminner fra gamledager

Juleforberedelsene begynte ikke i oktober da jeg var barn. Da hadde vi nok med å se etter den første isen på dammene slik at vi kunne gå på skøyter.

Nei, først da det stod desember på kalenderen begynte forspillet til julen. Adventskrans hadde vi ikke hørt snakk om. De lysene vi kunne skaffe til veie ble brukt til å lyse opp i stua, hvis vi hadde glemt å kjøpe parafin til lampene.

Desember startet med at vi slaktet grisen. Under krigen var det mange som skaffet seg gris som de foret opp til jul. Det var mat utover hele vinteren. Vi unger ble skyssert inn da Ole Slakter kom til gårds. Dette måtte vi ikke se på, men så snart grisen var død sprang vi til låven for å overvære skollingen og ofte fikk vi jobb med å røre i blodet så det ikke levret seg. Fødsel og død blant husdyra var en naturlig del av husdyrholdet, så det gjorde meg ingen ting at de ble slaktet. Nå ble det travelt på kjøkkenet, sylte og rull skulle lages og kjøtt skulle saltes. Det er ennå en tradisjon, selv om jeg ikke har egen gris å lage av. En nevø og jeg går sammen om å lage ribberullen så

tradisjonen går videre, heldigvis. I de siste dagene før jul hadde vi skumringstimer hvor vi sang igjennom alle julesangene. Da sparte vi samtidig på parafinen, og så var det en fin kosestund. Julepynten skulle sees over, og ny ble laget i mørke førjulskvelder, mens vi ofte hørte den gjenkjennelige flyduren langt der ute. Det var krig og vi følte uhygge der vi satt bak svarte rullgardiner. Vi kalte det ikke juleverksted før, men på skolen hadde vi en dag før jul, hvor frøkens gamle mor – en liten gammel dame med hvitt hår og brune glitrende øyne, lærte oss å lage spesielle julekurver av krepp-papir.

Vi var aldri i byen for å se på julevinduene, men noen dager før jul pyntet kjøpmannen vår sitt butikkvindu. Det var stor stas. En snor med julemasker, glitter og girlander fikk opp julestemningen.

Det ble bakt rikelig til jul. Ingen små porsjoner akkurat, sandbakkels, smultringer og Serinakaker var vel mest vanlig, og store julekaker med masse sukat og rosiner. At kakene ble tørre etter hvert

gjorde ingen ting. De smakte like godt!

I dag pynter mange juletreet lenge før jul, ja noen har det klart allerede 1. søndag i advent. Vi pyntet treet julaftens morgen, da ble også juleneket satt opp, og de stivstrøkne kjøkkengardinene, pyntehandklærne og skorsteinskappe kom på plass. Nypusset messing skinte på vegger og hyller. Da var julen her.

Etter at julemiddagen var fortært, gikk vi på låven med grøt til nissen. Vi så ham aldri, men merkelig nok, pappa hørte nissen romstere der borte hvert eneste år.

Juletreet ble plassert midt på gulvet og pakkene lagt under. Vi var en stor familie, så det ble en fin ring rundt treet. Vi sang alle julesangene vi kunne, og ingen unger maste om at nå må vi ta pakkene. Forventningene bare steg for hver sang. Gavene var ikke legoklosser, elektroniske spill, mobiltelefoner ol. Nei, det var hjemmestrikkede votter og sokker, gjerne med noe knask i. Guttene

fikk slirekniver og jentene dukker, og gleden sto i taket.

Det var ikke noe som het julebord den gangen, det hadde ingen tid til. Først i romjulen tok selskapene til, og det varte til tyvendedag jul. Da hadde alle mat i huset og et julepyntet hjem. Nå kommer besøkene før jul, og så er det over. Alle julebordene gjør også at folk er forspiste når julen kommer. Juletreffester var det i fleng, og alle gikk dit. Av og til kom det julebukker, i dag er det vel litt skummelt å slippe inn folk med maske på? Høgmessen i Spjærøy kirke var alltid 2. dag jul. Da pyntet vi oss i diverse nyttige julegaver og gikk dit.

Uansett om mye er forandret fra gamle dager, er årsaken til at vi feirer jul den samme, den at «en fattig jomfru satt i lønn, og fødte himmelens kongesønn».

God jul til redaksjonen og alle bladets lesere.

Anne Margrete Eliassen

Min julesalme

«Deilig er jorden» er visstnok den salmen som synges mest i vårt land.

Det var en stund jeg ikke likte å synge den sangen. Det er ikke uten videre en deilig jord vi lever på. Derfor likte jeg ikke situasjonen: Å sitte i en lys og fredelig kirke og synge om at jorden er deilig, når vi vet at for mange mennesker i verden er den ikke det. Akkurat nå. Sangen smakte av flukt. Flukt inn i det trygge og rolige, adskilt fra alt det som jeg ellers ble minnet om i verden rundt meg.

Fakta:

«Deilig er jorden» er skrevet av Bernhard Severin Ingemann (1789–1862), dansk dikter. Salmen ble første gang trykket i Dansk Kirketidende i 1850 med overskriften «En pilgrimssang». Den er den mest kjente og utbredte salmen i Norden.

Jan Olav Aarflot

Sangen var for virkelighetsfjern. Sangen glemte så mange andres ulykke. Den passet så altfor godt inn i vår vel besørgede og mette jul. Og tilsvarende dårlig for andre, de som ikke opplever frihet og prøver å flykte til den, de som mangler mat, klær, utdanning og som ikke får leve sammen som familie.

Men jeg har vært tvunget til å tenke på nytt, på tross av alt som ikke er løst. I lys av det som skjedde julenatt har denne sangen fått sin virkelighetsnære og rammende mening. Jorden er deilig!

*Deilig er jorden,
prektig er Guds himmel,
skjønn er sjelenes pilgrimsgang.
Gjennom de fagre
riker på jorden
går vi til paradiset med sang.*

*Tider skal komme,
tider skal henrulle,
slekt skal følge slekters gang.
Aldri forstummer
tonen fra himlen
i sjelens glade pilgrimssang.*

*Englene sang den,
først for markens hyrder;
skjønt fra sjel til sjel det lød.
Fred over jorden,
menneske fryd deg.
Oss er en evig Frelser født*

Gud bor her! Han skal fortsette å skape, han skal holde jorden oppe. Derfor er det så viktig at sangen synges. Ikke som en flukt fra de problemer som finnes, men som en protest mot alle som vil fortelle oss at jorden ikke lenger har noen verdi. Sangen skal synges i protest mot alle som kan og vil hindre tider i å komme. Den skal være en kampsang mot alle som vil hindre slekter i å følge slekters gang. På en jord der vi har skaffet oss

muligheter til å stanse både tid og slekt, er det viktigere enn noen sinne at denne sangen synges.

Så la oss gå med i pilegrimsgangen og synge med i pilegrimssangen også denne julen:
«Fred over jorden, menneske fryd deg: Oss er en evig frelser født». For deilig er jorden!

Jan Olav Aarflot

Nissesagn fra Hvaler

Hva er vel julen uten nisser? Nissen er et av de fremste symbolene knyttet til dagens julefeiring. Men nissen, slik han fremstår for oss i dag, er en relativt moderne konstruksjon. I kjølvannet av det store nasjonalromantiske prosjektet på 1800-tallet med innsamling av folkelige tradisjoner og forestillinger ble fortellinger om smånisser og vetter vevet sammen til én stereotypisk nissefigur. I tradisjonsmaterialet treffer vi på nisser i et mangfold av fremstillinger. I den senere litterære tradisjonen blir nissene fiksert til en forenklet utgave. Ved overgangen til 1900-tallet knyttes nissen til den fremvoksende borgerlige familieideologien og blir sammen med Nikolas-figuren integrert i julefeiringen. Det er i denne prosessen den moderne norske nissefiguren ble skapt.

I nasjonsbyggingens kulturpolitiske prosjekt ble nissene, i likhet med øvrig folkekultur, tolket som uttrykk for norsk kultur og egenart, i motsetning til tidligere hvor forestillinger om nisser og andre overnaturlige vesener ble ansett som villfarene overtro og papistiske etterlevninger. Slike historier skulle ikke lenger utryddes, men bevares for ettertiden som symbol på det kuriøse og autentiske i den norske kulturen.

På Hvaler finnes det flere bevarte historier om nissen. I likhet med den nasjonale sagntradisjonen er fremstillingen av dem ambivalente, fra en hevngjerrig og skadefro hissigpropp til en hjelpsom og beskyttende oppdrager. Selv om fortellingene fra Hvaler ble nedtegnet relativt sent i forhold til øvrig innsamlet tradisjonsmateriale er det de samme motivene og sjangertypiske trekkene som preger historiene. Da Ruth Hult samlet inn materiale i Østfold og på Hvaler på

begynnelsen av 1930-tallet forteller hun: «Om nissen hadde nesten alle litt eldre noe å fortelle. Mange hadde selv sett ham og trodde enda at han eksisterte; men det ble stadig færre og færre av nissefolket».

I norske sagn beskrives nissen ofte som veldig liten. De var gjerne ikke mer enn en alen lang (60 cm). Noen ganger fremstilles de som veldig gamle, andre ganger som en alminnelig voksen mann. De var kledd i grå vadmelklær og hadde rød topplue. Nissen er også blitt beskrevet som både hårete og lodden. Fortellingene fra Hvaler sier mer om adferd enn om utseende, bortsett fra et noe merkelig sagn som forteller hvordan de hadde mulighet til å undersøke dette nærmere en gang det ble funnet en død nisse. Den døde nissen ble funnet på Brattøa utenfor Halden, og det fortelles at folk fra Hvaler dro i flokk og følge for å se på ham. «Ved nærmere ettersyn viste det seg at nissen var et slags dyr med rød kam, omtrent som en hanekam. Han var geléaktig og så tung at de måtte grave'n ned der han lå», fortalte man. Man mente han var tatt av lynet. I Åsebukta på Asmaløy fant man også en gang en død nisse, men noen nærmere beskrivelse av denne foreligger ikke.

På Spjær finnes det flere nissehistorier, det samme gjelder Papper, Kjølholt og Søndre Sandøy. I Ekevika på Asmaløy sies det at det var et stort «nissebol» i gamle dager. Nissene bodde stort sett på låven eller i stallen. På Hvaler fortelles det at nissen bodde «mest på hver gård». Her hjalp de til med fjøsstellet, og varslet når kuer skulle kalve ved å larme med bøtter og spann. Det finnes flere beretninger om Østgårdsnissen og Vestgårdsnissen på Spjær. «Her hendte det at de spilte

folkene mangt et puss. En morgen hadde nissen flyttet oxen inn i stallen og hesten inn i fjøset.» Det var derfor om å gjøre å være på godfot med nissen, og ikke provosere ham på noen måte.

Nissen kunne også bo ute i naturen, gjerne ved eller i gamle trær eller berg. «På Papper kunne man ofte se nissen i en stenrøs like ved huset. Han bodde der og forsynte sig med mat i kjelleren.» Flere fra Hvaler har truffet på nissen ute i naturen. «En mann hadde en gang sett nissen gå på skøiter på Kjennvik. Han skrittet i vei hele Stordiket, fra ende til annen». Selv om dette sagnet knytter nissen til menneskets kultur fremstilles han oftest som et naturlig vesen. Nissene var i langt større grad koblet til naturens krefter enn til de menneskelige egenskaper. Sagnet om Jensine sitt nissesyn kan plasseres i denne kategorien:

«En dag gamle Jensine var i skauen etter ved, fikk hun øie på en nisse som sprang

utover berget mot sjøen. Hun tittet etter ham der han hoppet ned. Da så hun ikke lenger noen nisse, men et helt lite gårdsbruk; det var vel et par meter hver vei, og det var en liten havreåker og en rugåker og en potetsåker og en åker til, som hun ikke kunde se hvad var. Hun satt en stund og så på dette, men så var det noen som ropte på henne, så hun måtte springe. Siden fant hun aldri dette stedet igjen, enda det var like bortenfor husene».

Et karaktertrekk ved nissesagn er at de ofte skildrer episoder mellom nisser og dyr. Felles for flere av sagnene fra Hvaler er at de handler om nissen som stjeler «maten bort fra kyr han ikke likte og gav den til andre kyr han var glad i». Dette gikk særlig ut over en hest på Kjølholt: «På Kjølholdt hadde man en gang en hest som aldri kunde få kjøtt på bena. Den var så radmager at det var en ynke å se den. Det var selvfølgelig nissen som stjal maten fra den og gav den til andre dyr».

I sagnene opptrer nissen som oftest alene, og det var en vanlig oppfatning at de bodde alene. I enkelte fortellinger dukker en nissekone eller en nissefamilie opp. Felles for beretningene er fremstillingen av nissene som mannsfigur. Julekort fra Kystmuseet Hvalers samlinger, poststemplett i 1919.

Dette sagnet er meget atypisk, da norsk sagntradisjon gjennomgående fremstiller hesten som meget kjær for nissene. De opptrer både omsorgsfulle og beskyttende ovenfor hestene, og tok hevn på menneskene om de ikke gjorde det samme.

Selv om nissen på denne måten voldte stor ugagn fremstilles han også som en «moralens vokter» som sørget for sanksjoner når man overtrådte grenser. Et lokalt sagn forteller at nissen ikke tålte banning. «En tjenestegutt skulde sette inn hesten om kvelden og kom til å banne i stalldøra. Før han vet ordet av det, får han en ørefik så det synger om ørene på ham. Det var soleklart at det var nissen som på denne måten vilde gi ham en lærepenge». Dette sagnet finnes det flere

varianter av i øvrig norsk tradisjon.

Det var ikke kun mellom nisser og mennesker det kunne oppstå disputer. Flere fortellinger skildrer hvordan nisser kunne bli uenige seg imellom og fyke i tottene på hverandre. Så også på Hvaler. «På Spjær så man i måneskinnet at Østgårdnissen og Vestgårdnissen sloss ved stordiket, så høiet føk om dem. Men det var ikke et høiå se om morgenen».

Selv om nissene var integrert i menneskenes gårdsfellesskap og kunne knyttes til et menneskelig moralsk univers var de samtidig frikoblet fra det menneskelige og tilhørte en parallell tilværelse. Det var noe uforutsigbart med dem som gjorde at de måtte behandles varsomt. Ikke alle kom like godt ut

På slutten av 1800-tallet tas det innsamlede materialet i bruk i kunst og litteratur og nissene settes inn i nye sammenhenger og blir benyttet til nye formål. Ikke minst la postkortillustrasjoner grunnen for de nissefigurene vi møter i dagens julefeiring. Det første norske julenissekortet så dagens lys i 1883. På kortene plasseres nissen i den norske julefeiringen, og illustrasjonene forholder seg til den litterære tradisjonen som dukket opp etter de første sagninnsamlingene der nissen fremstilles som liten, leken, gråkledd og med rød topplue. Nissen ble på mange måter uskyldiggjort i denne kommersielle bruken av ham, da en sinna urokråke passet dårlig inn i lykkeønskningene om en god høytid. Nissen blir nå for alvor integrert i julefeiringen og blir til julenisse. Julekort fra Kystmuseet Hvalers samlinger poststemplett 1919.

av det med nissene, og flere sagn viser hvordan nissene kunne foretrekke visse mennesker fremfor andre. Var det noen som falt i unåde kunne de bli hindret i å utføre sine oppgaver. Dette sjangertrekket kommer tydelig frem i et sagn fra Søndre Sandøy:

«En mann på Søndre Sandøy hadde vært på grannegården sin og kjøpt e ku. Da mannen skulde dra den med sig hjem, vilde ikke kua av flekken. Mannen trakk i klaven, men det kjentes som noen trakk i motsatt retning. Med ett delte klaven sig i 2, kua snudde og sprang så fort den kunde til fjøsdøra igjen. Nå så mannen en nisse som satt på ryggen til kua og lo av ham».

Nissesagnene er i dag en del av vår kollektive erindring og vi kan være glad for at det elitistiske forsøket på å utrydde disse fortellingene mislyktes. Etter reformasjonen på 1500-tallet ønsket Luther den katolske tradisjon og folkereligøse praksis til livs. Her hjemme var det spesielt den kjente presten Erik Pontoppidan som gikk i korstog mot allmuens overtro. Han var en av 1700-tallets mest innflytelsesrike skikkelser og en av pietismens fremste talsmenn. De folkelige

forestillingene ble ansett som papisme og levninger etter hedensk tro og var på denne måten en villfarelse og falsk religion som måtte utsettes.

På 1800-tallet ble folketradisjonen plassert i en ny fortolkningsramme hvor den nå ble ansett som uttrykk for en autentisk norsk kultur med kontinuitet tilbake til middelalderen. Tradisjonen fikk en viktig funksjon i etableringen av en kollektiv norsk identitet. Forestillingene ble fortsatt ansett som overtro, men ved at de ble gitt status som nedarvet norsk kultur og tradisjon var det viktig å samle inn og bevare dette. Mangfoldige fortellinger om nissen ble dermed skrevet ned.

Lokalt har Ruth Hult samt Erling Johansen og Knut Weel Engebretsen stått for innsamling av denne type materiale. Dette er vel verdt lesning. For de spesielt interesserte kan også Ane Ohrviks fremragende kulturhistoriske fremstilling av nissen anbefales. Min presentasjon er basert på de nevnte kilder.

*Kathrine Lorentzen Sandstrøm,
Kystmuseet Hvaler.*

Puttenlegatet

Hvert år siden 1937 har «Puttenlegatet» avsatt midler til utdeling i Hvalersamfunnet. Gjennom menighetsbladet kunngjøres herved legatets utdeling for 2016. Enkeltpersoner, lag og foreninger kan søke støtte til humanitære- og gode formål. Skriftlig søknad merkes: «Puttenlegatet 2016» og sendes Hvaler kommune v/ ordfører, Storveien 32, 1680 Skjærhalden.

Vi minner samtidig om at hvalerungdom under utdanning kan søke om støtte til videre skolegang og studier. Disse søknadene merkes med «Utdanning – 2016» og sendes Hvaler kommune v/ ordfører, Storveien 32, 1680 Skjærhalden.

Søknadsfrist er 15. januar 2016

Julerefester på Asmaløy Bedehus

Jeg er født i mai 1932, og Mamma fortalte at jeg var med på julefest på Bedehuset bare sju måneder gammel. Jeg skulle vises frem til venner og kjente må vite. Siden var jeg nok med på alle julefestene på Bedehuset helt til krigen kom. Det var flere julefester. Sanitetsforeningen hadde en. Tror søndags-skolen hadde en, og så var det Nyttårsvåk. Når de voksne hadde gått hjem, fikk ungdommen bli igjen. Arnt Henry Skibstad var ganske flink på orgelet og vi sang og hygget oss en stund til. Alfred Hansen var vaktmester og passet nok på at vi ikke blei for lenge.

Sanitetsforeningen stod nok for den fineste festen. Den på annen eller tredje dag Jul.

Vintrene var mye kaldere da jeg var

liten. Vi hadde jo på vår fineste stas, og måtte kles på med kåper og skjerf for å holde varmen. Det knaket i snøen når vi gikk. Det var ingen veibelysning, så lommelykta eller fjøsløkta var gode å ha.

Etter en kald tur gjennom skogen var vi endelig fremme. Varmen slo imot oss fra den store rundbrenneren som stod rett inn for døra. Det duftet kaffe over hele huset. Komitédamene stod der og tok imot oss. De var så fine i mørke kjoler og snøhvite forklær. Sigrid Olsen Rød var sjefen. Ellers bestod komiteen av Petro Sørli, Tordis Hanberg og Judith Bjørk. Fru Vadla spilte orgel og mannen Knut Vadla ordnet ringene rundt treet. De voksne var også med. De minste gikk i den innerste ringen. Treet var kjempehøyt. Hvordan noen hadde klart å få det

På dette bilde av sanitetsforeningens kjøkkengjeng gjenkjennes følgende fra venstre: Teodore Jensen, Randi Reinertsen, Helene Rød, Tordis Rød, Ukjent, Asta Bratteli. Hvis noen av menighetsbladets lesere gjenkjenner den ukjente damen som sitter som nr. 2 fra høyre, vil vi være takknemlige om dere tar kontakt, enten med Reidun Viker eller Ragnar Bjørck.

Gang rundt juletreet på Asmaløy bedehus, trolig 1959. Vi ser blant annet: Torild Helgesen, Ane-Kristin Hansen, Ester Kobbervik, Einar Helgesen, Erland Dahlstrøm og Anne Lise Jensen

i hus var et under. Det var pyntet med blanke kuler og røde bjeller, glitter og stas. Det var levende lys på treet. Det var noen slags kryss som blei satt inn mellom grenene. På disse stod de levende lysene og brant. Det var nok mang en som fikk ødelagt julestasen sin ved at det dryppet stearin ned fra de brennende lysene på de som gikk rundt treet.

Kaffe blei servert i pausen. Da gikk komitedamene rundt med kaffekanner og oppskåret julekake på fine stettefat. På noen julefester hadde vi med småkaker hjemmefra. Det var kjempekoselig når vi satt rundt om på benkene og spiste. Tror vi barna fikk en liten brus hver. Det blei også holdt andakt. Det var som regel Gotfred Karlsen, Viker som holdt den. Han var av typen som likte å høre sin egen stemme, og vi ungene

syntes det var en pine og en plage at han pratet så lenge. Tror nok at noen av de voksne syntes det samme. Andre ganger hadde man besøk av sognepresten. Husker spesielt en som het Reidar Mørk. Vi gledet oss til gangen rundt treet. Husker at vi sang veldig. Det var det morsomste med julefesten. Vi kunne alle sangene utenat. Og tenk om vi fikk leie noen vi syntes om. Mot slutten fikk vi utdelt poser med godt i. Jeg kan ikke huske noen nisse fra de årene.

Da krigen var slutt og vi igjen kunne komme sammen til julefest på Bedehuset var det Theodore Jensen og Else Fredheim som stod for festen. Nå hadde en del av ungdommene fra den gang fått egne barn og tok dem med på julefesten på Bedehuset.

Reidun Viker

Øl til jul

Hvor gammel bryggekonsten er, og hvordan øl som ble brygget i den første tiden var, vet vi ikke så mye om. I Norge finner vi lover om øl i eldgamle lovtekster, og Gulatingsloven satte blant annet strenge straffer for en som ikke brygget øl til jul som påbudt. Bonden mistet alt han eide, halvparten til biskopen og halvparten til kongen, hvis han ikke hadde brygget øl på tre år. I verste fall kunne man bli landsforvist, men slapp dersom en gikk til alters og tok i mot nattverd og bekjente seg den kristne tro. Det påstås at Island ble befolket på denne måte.

Før kristendommen kom til Norge, var man pålagt å komme til drikkelag for å hedre gudene, og kunne bli bøtelagt dersom man ikke møtte for å drikke til deres ære.

Dette så Olav Tryggvason som et glimrende middel i arbeidet med å innføre kristendommen i Norge. Olav Tryggvason fortalte at han hadde hatt en drøm, hvor helgenen for mat og drikke; St Martin av Tour, hadde kommet til ham og sagt han skulle ta disse hedenske tradisjonene og gi dem kristent innhold. I stedet for å drikke for gudene, skulle det drikkes til ære for Maria og Jesus, konge og biskop. (Man hadde ikke tatt i bruk begrepet skåling enda, men drakk "til ære for".)

Det øl som ble brygget i de tidligste tider vi kjenner til var en meget primitiv drikk. Man fuktet korn, lot det spire, knuste det og rørte det ut i varmt vann. Deretter overlot man blandingen til seg selv. Etter at gjæringen var gjort, helte man så av det klare ølet. Enkelte kunne i tillegg bruke einer som krydder i ølet.

Det starter et nytt avsnitt i ølets historie når humleblomsten tas i bruk. Humleblomsten inneholder aromastoffer og bitterhet. I tillegg inneholder humle konserverende stoffer.

I Tyskland og Frankrike hører vi først om humle i klosterreglene omkring år 800. Munkene har jo i alle tider vært spesialister på mat og drikke. Rundt Kristi fødsel var det Spania og Portugal som var de store øl-landene, men fra rundt år 800 ble Tyskland det store eksportlandet for øl.

Dagens ølproduksjon er i prinsippet det samme som de gamle måtene å lage øl på. Den store forskjellen er gjæringsprosessen. Før man forsto hva gjæring egentlig var, var ølet som ble laget veldig surt. I dag kalles slikt øl for Lambic, og produseres hos enkelte småbryggerier. Dagens gjæring består av rene gjærkulturer, og ikke en blanding av mange ulike, slik da vorten ble overlatt til seg selv. Den gang var det tilfeldig hvilke gjærkulturer man fikk med seg.

I Norge har vi altså en meget sterk og tidligere lovpålagt tradisjon om å lage Juleøl.

Tom Kofoed

Øl skal bryggjast

*Enno ei ølgerd har me lova å gjera
husbond og husfru like mykje malt
kvar, etter vekt, og signa det julenatti
til takk frå Krist og Sankta Maria
til godt år og fred.*

*Um so ikkje vert gjort, skal det
bøtast 3 merker til biskopen.*

Gulatingslovi frå Kap. 7
Um Kristenbaldei vårt.

Er du glad i å synge?

Forsangergruppa i Hvaler menighet ønsker seg flere sangere, spesielt mannsstemmer. Det kreves ikke annet enn at du liker å synge. Da er det bare å møte opp!

Det er øvelse i kirken kl.10.15 i forkant av gudstjenesten. Da spiller organisten igjennom salmene og vi øver på disse sammen med han. I forkant har han oversendt oss programmet for gudstjenesten på e-post, slik at vi er litt forberedt på hvilke salmer som skal synges.

Salmeboka vår er blitt fornyet og det er mange nye salmer med fine tekster og flotte melodier. Det er bra å gjennomgå dem på forhånd og bli trygg på melodiene, slik at sangen under gudstjenesten kan bli best mulig.

Det oppleves fint å være med å bidra under gudstjenesten og flott å oppleve fellesskap gjennom sangen.

Hvis du har noen spørsmål, kan du ta kontakt med Ken Phillips, organisten eller med kirkekontoret på telefon 69379037.

Anne Hv.

Forsangergruppa. Kantor Ken Phillips sammen med de som var med søndag 1. november: Sissel Olsen, Henny Bækgaard Pederstad, Hilde Albeck, Jenny Schorpen og Einar Morland. Det er ikke slik at man må møte hver søndag selv om man er med i forsangergruppa. De det passer for møter.

Julemarked på Kystmuseet

Hvaler Kulturvernforening og Kystmuseet Hvaler inviterer til julemarked og god gammeldags julestemning på museet lørdag 5. desember kl. 12-15.

Tradisjonen tro fylles museumstunet med spennende markedsboder hvor lokale produsenter selger julevarer av alle slag. Midt på markedsplassen er julegranen tent, og det inviteres til gang rundt treet med juletoner fra Hvaler Musikkforening.

Stuene er pyntet til jul på tradisjonelt vis og innbyr til lun og gammeldags atmosfære. Her får man et innblikk i hvordan man feiret jul på Hvaler i gamle dager. I Emilstua kan du ta del i stenhoggerens julefeiring, og i hovedhuset

kan du besøke sjømannsfamiliens julepyntede stue. Enkel bevertning med hjemmelaget og tradisjonsrik julebakst.

På låven holder museumsbutikken åpent og det er anledning til å se utstillingen «Velkommen ombord! Sjømenn fra Hvaler forteller». Ellers vil det være aktiviteter for barn, demonstrering av gamle håndverkstradisjoner, stemningsfull julemusikk og servering av mat og drikke.

Velkommen til hyggelig og inspirerende julemarked i flotte omgivelser på det gamle småbruket på Nordgården på Spjærøy.

Gratis inngang.

Parkering kr. 20,-.

Hvaler menighet **satser** på ledertrening

I år startet Hvaler menighet med eget Ledertreningskurs for ungdom. Her får de tidligere konfirmantene nye utfordringer og opplevelser!

I år er det 8 ungdommer som har valgt å være med på Ledertreningskurs i Hvaler menighet dette året, alle fra forrige konfirmantkull. Konfirmantåret gav mersmak og mer engasjement i kirken virket spennende.

I løpet av ledertreningsåret får ungdommene bruke sine evner og utvikle seg som ledere. De får være med på mye gøy og får møte nye utfordringer! Ledertreningskurset består først og fremst av ledertreningssamlinger og arrangementer der de kan oppleve mye sosialt, få nyttig kunnskap, bli bedre kjent med kirken og de som jobber der, bruke seg selv i ulike

oppgaver og være med på mye lek og moro.

I 2015/16 deltar ungdommene som ledere på ulike arrangementer som feks. KickOff-samlingen på Storesand for konfirmantene, LysVåken for 11 åringer og konfirmasjonsleiren på Mesnali. De er også med og arrangerer sosiale og uformelle ungdomssamlinger. I tillegg er de med på noen ungdomsgudstjenester. Der har de allerede stått for både sang, musikk, lyd og tekstlesning.

Årets unge ledere er både positive, initiativrike og flinke og de er gode forbilder. Hvaler menighet er derfor takknemlige over at så mange flotte ungdommer engasjerer seg i menighetsarbeidet.

Marius Sørli Eriksen

Som belønning for flott innsats på forrige arrangement ble det ledertreningsmøte på Peppes Pizza. Her er Grethe Hummel, Silje Gillerstedt Mogen Sebastian, Cassandra Amalie Skår, Fredrik André Olsen, Thea Marlene Adolfsen Jensen, Amine Storrød Møller Anstem, Christian Stelma, Malin Synnøve Sehlin Dahlstrøm og Marius Sørli Eriksen.

«Båtene kommer!»

Jeg er tilbake på Hvaler etter en uke på øya Lesbos i Hellas. Jeg reiste ned med gruppen «Dråpen i havet» – en gruppe som oppsto på Facebook etter at Trude Jacobsen hadde vært på Lesbos i september og sett alle båtflyktningene som kom over sjøen fra Tyrkia. Hun satte i gang innsamling av nødvendig klær og utstyr blant venner og kjente – snart var gruppen blitt til ca 20.000! Det ble opprettet lager på Lillestrøm og 3 trailere har allerede reiste nedover med utstyr og klær.

Vi var 15 stykker som reiste ned til Lesbos i oktober, med opptil flere ekstra kolli, på flyet fra Gardemoen. Jeg hadde med 2 store bagger med bæreseler (BabyBjørn). Til sammen var vi ca 40 stk fra «Dråpen i havet» på Molyvos område nord på øya.

Utenom folk fra Leger uten Grenser

og en gruppe fra Nederland, var vi de eneste frivillige som var på plass.

Vi var organisert i vaktlag langs kysten og ropet «båtene kommer» fra utsiktsposten, sendte folk og biler avgårde for å ta imot flyktingene.

Små gummibåter, beregnet på 15 stk var fullastet med 40–50 personer. Barn og gamle midt i båten (ofte sittende i vann) og mennene sittende langs kanten. De var sendt fra Tyrkia med en liten påhengsmotor, som ofte sviktet underveis. Da tok overfarten timesvis med padling.

På min base var vi heldige – vi hadde telt med klær, plass til skifting og stell av barn. Alle var våte og kalde, redde og usikre. MEN veldig glad for å se vennlige ansikter som smilte og ønsket velkommen. Som noen sa til oss: Det første smilet de hadde sett på hele reisen. Dette

gjør noe med deg! Disse menneskene hadde vært på flukt lenge, flyktet fra bomber, krig og død. De tok med seg det kjæreste de hadde og flyktet i håp om å finne fred og en fremtid for seg og sin familie.

En gammel mann satt og gråt; jeg spurte hvorfor, om han trengte noe? Som han sa: han trengte ingenting. Han var den siste gjenlevende i familien, hjemmet hans var borte, – men han kunne hjelpe de andre han møtte på veien!

Vi tok imot 3 stykker i rullestol! De hadde fått hjelp av venner og familie på veien.

Mange skjebner som vi fikk et kort innblikk i, før de ble fraktet videre med busser til oppsamlingsleirer ved hovedstaden Mythilini. Derfra gikk ferden videre til Aten.

Når det ble pause, ble tiden brukt til å rydde stranden, plukke søppel, henge opp våte klær til tork – og forberede neste innrykk.

Alt dette går for så vidt greit på dagtid, men når politikken førte til at kystvakten både på tyrkisk og gresk side ble aktive på dagen, ble overfarten gjort på natten.

Med store utfordringer for alle. Kysten på Molyvos har ingen fine sandstrender, det er stort sett klipper og steinete områder hvor det er vanskelig å komme i land. På dagtid kan vi signalisere til båtene hvor de kan lande, men om natten blir alt mye vanskeligere. Da går det liv tapt!

Da jeg var der i oktober, var været varmt og godt. Klær tørket fort i varmen og vannet var ikke kaldt om du måtte ut i sjøen for å redde båter. Men nå kommer høsten og vinteren med kulde og vind. Det er kanskje heller ikke så lett for å få frivillige til å reise, hotellene stenger for vinteren. Jeg får meldinger fra Molyvos om at flyktningestrømmen bare øker, mange tar sjansen nå før grensene blir stengt for godt....

Dette var noen innblikk fra en minnerik uke i høst, arbeidet videre kan følges på Facebook – Dråpen i havet. Er det noen som vil vite mer eller kunne tenke seg å støtte dette arbeidet, er det bare å ta kontakt med meg så kan jeg formidle informasjon videre.

Det er vanskelig å sitte her i Norge og se på det som skjer – det er en helt annen situasjon nå. Jeg kommer til å reise ned i julen – det er så mange båter som kommer og det er ikke like mange frivillige nå. Nå til vinteren trenger flyktningene varme klær – tynne ulltrøyer, sokker, regnklær og tepper. Er det noen som kunne tenke seg å sponse noe av dette, eller donere penger slik at dette kan kjøpes inn, kan jeg kontaktes. Noe må kjøpes i Norge, men det meste kan kjøpes i Hellas, og da støtter man de lokale som har mistet sine inntekter pga turistene som svikter.

Ingrid Dean

Barnesidene

Høsttakkefest

20. september var det familiegudstjeneste med høsttakkefest, dåp og utdeling av Min kirkebok i Hvaler kirke.

Noen av Hvaler hagelags medlemmer sørget for at middelalderkirken var ekstra vakkert pyntet denne søndagen med høstens grøde, løv og blomster.

Sogneprest Grethe Hummel ledet gudstjenesten. Barn som fyller fire år i løpet av 2015 var spesielt invitert for å motta Min kirkebok.

Dagens klokker, Barbro Thorbjørnsen Bjørck hjalp til med utdelingen. Barn deltok med fin sang, akkompagnert av Ken Phillips, menighetens organist.

Etter gudstjenesten la mange veien om den årlige eplefestivalen på Rove. Og høstværet? Jo, det var strålende.

Ellen

Takk for livet, takk for solen

Takk for livet, takk for solen,
takk for eplet i vår hånd!

Gud som hører når vi synger:
Takk for himmel, hav og land,
takk for himmel, hav og land!

Vi vil gjerne verne livet,
alt som kommer fra Guds hånd,
ikke skitne til og skade
skog og vann og luft og land,
skog og vann og luft og land!

Tekst: Britt G Hallqvist, oversatt fra svensk av Eyvind Skeie
Melodi: Egil Hovland

Deilige kanelnurrer

Anne Grethe Breivik, leder på skolefritidsordningen (sfo) på Åttekanten, er kjent for å være flink til å trylle fram aldeles nydelig gjærbakst. Hver fredag er det bakedag, og barna og foreldrene hygger seg med nystekt bakst utover ettermiddagen. Mange ansatte på skolen legger forresten også veien innom sfo. Den gode duften av bakverk er det vanskelig å motstå. Undertegnede stikker også med glede innom en tur.

For et par uker siden bakte Anne Grethe deilige kanelnurrer, og hun deler gjerne oppskriften med oss. Har du lyst til å lage kanelnurrer selv, kanskje sammen med en voksen? Her er i alle fall Anne Grethes oppskrift.

Får du lyst til å be mange venner og bekjente til en hyggelig sammenkomst, trenger du kanskje stor porsjon. Til vanlig er den minste porsjonen nok.

Anne Grethe Breivik

Stor porsjon

6 kg hvetemel
1,5 kg sukker
1 ss salt
750 gr margarin uten salt og melk.
7 pk tørrgjær (blå)
1 pose kardemomme f.eks Black Boy
3,75 l godt lunkent vann

Liten porsjon

1 kg mel
175 gr sukker
175 gr margarin uten salt og melk
1 pk tørrgjær (blå)
1-2 ts kardemomme
½ l godt lunkent vann

Smelt margarinen og bland den med lunkent vann i en stor bolle. Visp inn sukker, kardemomme og gjær. Tilsett hvetemel og kna deigen for hånd i ca. 15 minutter til den er seig og slipper bakebollen. La den heve i ca. 1 ½ time. Hell ut ca. ¼ av deigen og kjevle den til en leiv på ca. 1 cm tykkelse og ca. 40 x 40 cm. Smør rapsolje på leiven, dryss på godt med kanel og sukker og rull sammen leiven til ei pølse. Skjær skiver ca. 2-2 ½ cm tykke og legg 16 stk. på bakepapir. Gjenta til bakebollen er tom og du har 120 kanelnurrer, hvis du velger stor porsjon. Etterheves til du ser de sveller og stek dem på 200 grader C. (varmluft eller ikke) Du kjenner sikkert hvordan din egen stekeovn steker.

De er ferdige når de er passe brune.

Lykke til!

Ellen

Keramiker Tanya Kuiters Saltkroken

Tanya Kuiters, keramiker av yrke, har etablert seg med eget verksted og keramikksalg, Saltkroken, på Nedgården, Søndre Sandøy, i lokalene til den gamle landhandelen. Tidligere har Tanya bodd og arbeidet i Oslo og i Gamlebyen i Fredrikstad. Voksne barn er ute av redet. Hunden Milo er en trofast følgesvenn.

-Jeg forelsket meg i idylliske Søndre Sandøy allerede første gang jeg kom hit. Det var en sur og kald februar dag. Veien var holkete og glatt, husker jeg. Mitt ærend den dagen var å se på lokalene til den tidligere kolonialbutikken her på Nedgården, som jeg hadde fått nyss om var til leie. Jeg ble guidet hyggelig rundt og så med en gang mulighetene for både keramikksalg og verksted og tenkte: «Hit må jeg!»! Snart var jeg i full sving med å installere meg. I løpet av noen travle våruker var det meste på plass både i butikk, verksted og bolig. Nå har jeg drevet virksomheten min i drøye tre år allerede. Jeg har forstått at valget jeg tok, var riktig. Jeg trives godt, sier en blid og entusiastisk Tanya.

-Jeg har kalt butikken og verkstedet for Saltkroken som jeg synes er et passende navn på virksomheten min. Rett her nede ved Nedgårdsbrygga ligger Salta, den grønne sletta som binder sammen Søndre Sandøy med Saueholmen.

Tanya i sin trivelige butikk

Navnet gir også assosiasjoner til Astrid Lindgrens kjente barnebok «Vi på Saltkråkan», som skildrer natur og miljø ikke ulikt det vi har på Søndre Sandøy.

- *Kunstneryrker høres alltid spennende ut. Det kunne være gøy å høre hvorfor du valgte keramikk som levevei?*

-Begge foreldrene mine er kunstnere. Jeg er kreativ av natur og fikk muligheten til å boltre meg med tegning, pensler og farger helt fra barnsben av. Jeg ble tatt med for å se på mange utstillinger rundt omkring. Det ble rett og slett naturlig for meg å velge et kreativt yrke. I 20-årsalderen begynte jeg i lære hos en keramiker. Snart forstod jeg at keramikk måtte bli mitt fagfelt. Jeg ble fasinert av materialet og alle mulighetene det gir. Deretter fulgte fire år på Statens kunst- og håndverkskole. I 1991 tok jeg eksamen. Keramikk er et av verdens eldste yrker, (ved siden av en noe mer tvilsom beskjeftigelse)!

I en periode etter studiene oppholdt jeg meg i Portugal. Der ønsket jeg å spesialisere meg på keramiske fliser som de bruker mye mer inne og ute og i gater og på plasser enn her. Vel hjemme igjen startet jeg «Flismakeriet» på Tøyen i Oslo. Flisene mine ble godt kjent.

-*Fortell litt om bruks- og prydgjenstandene som du har produsert for Saltkroken.*

- Nå konsentrerer jeg meg om å lage fat, boller, karafler, krus, eggeglass og telysholdere, bare for å nevne noe. Jeg lager fortsatt fliser innimellom og bruker dem til glassrammer eller på bordplater. Hver gjenstand er unik.

Jeg liker godt å dekorere og legger mye arbeid i den delen av jobben. Stramme mønstre og klare farger er mitt varemerke, og topp kvalitet er mitt motto.

-*Er det krevende fysisk å være keramiker?*

-Det kan være fysisk tungt og en viss styrke kreves. Det er om å gjøre å jobbe variert for å unngå slitasje. Ellers er godt lys og god plass viktig.

-*Noen ord om å drive for seg selv?*

- Jeg styrer min egen arbeidstid. Om vinteren produserer jeg for butikken og kan også konsentrere meg om andre oppdrag. Av og til samarbeider jeg med

kunstnere om utstillinger.

Om sommeren når butikken min er åpen, treffer jeg mange hyggelige kunder. Det å kunne tilby unike gjenstander for kundene, betyr mye. Dessuten ønsker jeg at Saltkroken kan være et møtested på øya. I sommer tilbød jeg kaffe og vafler hver formiddag.

-*Du underviser også?*

-I mange år var jeg tilknyttet Kulturskolen i Lørenskog og underviste i visuell kunst. Nå i høst fikk jeg tilsvarende jobb i Hvaler kommune. Det er viktig for meg å lære bort kunnskapen min innen kunst- og håndverk, og det er min oppgave å formidle og inspirere innen dette feltet. Alle barn har iboende kreativitet, og det er moro å følge med på deres utvikling.

-*Skal du ha åpen butikk før jul?*

- Ja, Saltkroken er åpen lørdagene 5. og 12. desember fra kl. 12.00 til 16.00. Jeg deltar dessuten på julemarkedet her på Nedgården lørdag 28. november.

Takk for praten, Tanya.

Lykke til videre i et spennende og kreativt yrke. Hyggelig at du valgte Søndre Sandøy for virksomheten din.

Ellen

Vakker keramikk i topp kvalitet

LYSMESSE

i Hvaler kirke
29. november 2015, kl. 16.00.

Fakkeltog fra kirken til Skjærhalden torg.
Salg av fakler utenfor kirken.

**TENNING AV JULEGRANA
på torget, kl. 17.00.**

Hvaler Musikkforening spiller.
Kari Tønnessen tenner grana.
Tore Thorkildsen leder gangen rundt juletreet.
Besøk av Lionsnissene med poser.

Hvaler Sjømannsmisjon har åpent på Kirkens Hus for salg av varm drikke
og kaker.

Arr: Hvaler Sanitetsforening og Hvaler menighet.

Julemarked på Nedgården

Søndre Sandøy lørdag 28.11
kl 12.00-17.00
v/Cafe Oline

Lokale bidragsytere

- Salg av bl.a:
- Egg
 - Julekaker
 - Grønnsaker
 - Økologiske hudprodukter
 - Keramikk
 - Diverse tekstilvarer
 - Ved

Velkommen!

Søndag 6. desember kl. 16:00

Adventskonsert i Hvaler kirke

Konserten er en gave til deg fra
Hvaler sanitetsforening

Hvaler Trivselskor
Dirigent Brita Holmen

Gjesteartist Maria Mohn

Velkommen til adventskonsert!

Vi synger julen inn i Hvaler kirke

Stemningsfull julekonsert i Hvaler kirke
tirsdag 22. desember kl 19.00

Vi er glade amatører med formidlingsglede som inviterer til julekonsert i en julepyntet kirke. Vårt juleønske er å få bidra med litt god gammeldags julestemning, i en hektiske førjulstid.

Solister: Siri Gjørme Eriksen, Helene Wevling, Kathe S. Olsen, Anne May S. Olsen og Elise S. Olsen.

Musikk: Svenn Poppe, klaver og Per Viggo Nilsen, fiolin

Etter konserten inviterer vi tradisjonen tro til kaffe og julekaker i Kirken.

Inngang kr 100. Billetter selges ved inngangen og overskuddet går til kirkens arbeid for barn og unge.

Billetter kan bestilles på telefon 948 23 621

Julefest for de eldre i Hvaler I «Hvalerhallen Kafé»

Lionsklubbene i Hvaler

Arrangerer førjulsfest for pensjonistene i Hvaler Kommune
i «Hvalerhallen Kafé» Onsdag 16. desember kl. 17:00

Det blir servert julemiddag, kaffe og riskrem m/ tilbehør.

OBS: Av hensyn til maten ønsker vi en påmelding i fra dere
innen 12. desember til Helge Telefon 91314026

Pris pr. pers. kr.50,-

Det blir julemusikk, sang, allsang og underholdning.

«Julenissen kommer helt sikkert» !!!!!
Velkommen til en forhåpentligvis hyggelig førjulskveld!

Trenger du skyss ta kontakt med:

EGIL ADOLFSEN på tlf. 478 71 295

eller Helge Fredriksen 913 14 026

Hvaler Trivselskor

med dirigent Brita Holmen
synger julen inn i

Spjærøy kirke søndag 20. desember
kl. 16.00 og 18.30

Velkommen til julekonsert!

For å sikre deg gratis billett,
send en SMS til 905 80 164 med navn, antall og tidspunkt.

Terrengtilpasset legging av vann og avløp i kystsonen

Som medlem i rørleggerkjeden Bademiljø, tilbyr vi høy faglig kompetanse og et stort utvalg av varer. Vi utfører alle typer rørleggertjenester, og er totalleverandør av komplette bad og våtrom. Vår spesialitet er terrengtilpassede løsninger for vann og avløp.

Vi tar oss
av søknads-
papirer til
kommunen.

Vår maskinpark er tilpasset de fleste typer graveoppdrag. I sårbart terreng benyttes minigraver og beltedumper med gummibelter. Vi har gravemaskiner, båter, lastebil, traktor m/henger, ATW og minidumper. Samt en egen lekter for sjørbeider og transport av maskiner og utstyr.

- Vi leverer alt til nybygg og rehabilitering av hus og hytte
- Egen graveavdeling
- Vi tar oss av søknader og projektering
- Lang erfaring i bygging av vann- og avløpsanlegg for hus og hytte
- Ønsker du befaring, kommer vi hjem til deg, så vi kan planlegge badet sammen
- Vi bytter armaturer, dusj, wc, varmtvannsbereder og utfører vedlikehold av røranlegg

Flott butikk med stort utvalg
av alt til badet.
God service er en selvfølge
hos oss!

Bademiljø

Hvaler Rørleggerbedrift AS

Hvaler Butikk og kontor
Dahlheim 2, 1684 Vesterøy – Telefon: 69 37 56 60 – E-post: post@hvaler-ror.no – www.hvaler-ror.no

Vennskapskontakten Hvaler-Zacapa

Vennskapskontakten Hvaler-Zacapa takker hjertelig for kollektpengene fra gudstjeneste vinteren 2015. Pengene går til utdanning for unge mennesker i Zacapa.

Vi vil også gjerne invitere alle til solidaritetskonsert for Zacapa (Guatemala) i Spjærøy kirke søndag 11. oktober kl 17.00.

Mvh Vennskapskontakten Hvaler-Zacapa

Glenn A. Martinsen Graveservice

977 82 958 - glandrew@online.no

- GRUNNARBEID • V/A • LANDSKAPSUTFORMING
- TRAKTORTRANSPORT I TERRENG • TREFELLING

MASKIN-
ENTREPRENØRENS
FORBUND

LARS EGIL LANDE

MEK. & SVEIS

Lars Egil Lande

mob.: 91 88 38 97

e-post: lelande@online.no

Skjelsbu 14

1684 Vesterøy

HVASSER SMIE

- Badetrapp i aluminium lages på mål etter kundens behov.
- Også standard mål.

Tlf 90 67 82 00

ivar-kan@online.no

badetrapp.no

352014 inpublist as

FLEXX
Frihet til å reise

NYTT KOLLEKTIVTILBUD PÅ HVALER

**REIS HVOR DU VIL
OG NÅR DU VIL TIL BUSSPRIS!***
Se våre nettsider eller ring oss for mer informasjon.
* Tilbudet er tilgjengelig i bestemte tidsrom på dagen.

TLF: **03177** | www.flexx.no

 Østfold
KOLLEKTIVTRAFIKK

Martin J Holter AS

Vi utfører alt innen

- *Graving/Sprenging/tomtarbeid
- *Riving
- *Vann og avløp
- *Transport med lastebil/traktor
- *Utleie av container
- *Vi har sentral godkjenning for ansvarsrett

Mobil: Martin J Holter
91889032
Epost: martin@martinholter.no

 GODKJENT FOR ANSVARSRETT
DIREKTORATET FOR BYGGKVALITET

HER FOR
deg

 Ellen	 Ulf	
 Cathrine	 Bjørnar	
 Terje	 David	 Jarle

Borge Begravelsesbyrå
Ellen Margareth Bye
Tlf. 69 34 53 35
Biveien 21, 1658 Torp
emargarb@online.no

 Fredrikstad Begravelsesbyrå
Kjennet, Johansen Etabl. 1885
Telefon hele døgnet: **69 31 30 62**
Veumveien 51, 1613 Fredrikstad
www.fredrikstadbeg.no
E-post: post@fredrikstadbeg.no

JØLSTAD

begravelsesbyrå

Benjamin Nordling

Svein Åge Johansen

Hans K. Helgesen

Vakttelefon 69 38 54 40 (24 timer)

Farmannsgate 10

www.jolstad.no
begravelsebyråkjeden Jølstad

Lokaleid begravelsesbyrå

Fra foreningslivet på Hvaler

NORMISJON

7.1 - 4.2 - 3.3

Kirkens hus kl 18.00. Velkommen!

SØNDRE KIRKØY MISJONSFORENING

31.1 - 28.2 - 20.3

Kirkens hus kl 17.00. Velkommen!

VELKOMMEN TIL SJØMANNMISJON PÅ KIRKENS HUS

11. januar kl 19-21

08. februar kl 18: "fest på kjerka" med gjester, sang, andakt, utlodning, kaffe/te og vafler.

14.mars kl 19-21.

Kontaktperson: Ragnhild Nordengen
tlf 48224071

VESTERØY MISJONSFORENING

Annenhver mandag på Vesterøy bedehus og i hjemmene. Velkommen!

Kontakt Åse Torgersen for mer informasjon.
Telf: 69377689

HVALER HAGELAG

Alle våre møter er på Asmaløy bedehus dersom ikke annet er beskrevet, og starter kl.19.00. Møtene er åpne for alle, og gratis.

14.12.2015 Binding av julekranser ved Hvaler hagelags egen Stine Kirkebø - Hvalerhagen.

11.01.2016 Hageplanlegging og hagedesign, foredragsholder: Darren Saines.

08.02.2016 Dyr i hagen, foredragsholder Anne Havåg Holter Hovind.

14.03.2016 Birøkt, foredragsholder annonseres senere.

11.04.2016 "Cottage garden" ved foredragsholder og forfatter Helen Fredholm.

HVALER SANITETSFORENING

Saniteten har møte i Kirkens Hus den tredje onsdag/måned kl.18:30 (temaer på møtene)

29.11.2015 Julegrantening

06.12.2015 Adventkonsert i Hvaler kirke kl.16:00

09.12.2015 Julemøte/Husk påmelding

20.01.2016

17.02.2016 Årsmøte

26.02.2016 Feirer Norske Kvinners Sanitetsforenings 120 års dag i Rådhuset Hvaler

16.03.2016 Tema: Vi pynter til påske v/Havfruen blomster

FORMIDDAGSTREFF

27.1, kl. 11 - Vesterøy bedehus.

Jan Paus og Johannes Gaustad.

Loddsalg: Svetly Put.

24.2, kl. 11 - Asmaløy bedehus.

Reidun Viker forteller om

«Den store hvite flokk».

STRIKKEKLUBBEN

Asmaløy bedehus den første torsdagen i måneden kl. 19. Vær velkommen!

Kontaktperson: Anne Marit Kolbeinsen,
mobil 41472251.

ASMALØY MISJONSFORENING

Samlinger på Asmaløy bedehus den siste mandagen i måneden kl 19. Velkommen!

Kontaktperson: Anne Hvalgård,
mobil 99583695.

HØSTBASAREN, ASMALØY BEDEHUS

Takk til alle som har bidratt med gevinster, kjøpt lodd og ellers hjulpet til med arrangementet! Det gode resultatet, 31 590 kr kommer godt med til driften av huset.

Hilsen fra husstyret
v/Anne Marit K.

Siste frist for å levere stoff til bladet er torsdag 18. februar.

Folkemengdens bevegelse

DØDE

Hvaler

Grete Wendel Nilsen
Oddmund Bjarne Dyrseth
Marian Helen Svendsen Thorsrud
Yngvar Grønvoll

Spjærøy

Kari Svendsen
Yanexy Lorena Sperlin

DØPTE

Hvaler kirke

Maja Sofie Høkeli Eriksen
Sebastian Braastad
Thelma Omberg Varrang

Spjærøy kirke

Theodor Lundh Hagenes
Levi Skarning De Brucc

GUDSTJENESTER I HVALERKIRKENE VINTEREN 2016

Alle gudstjenester begynner kl. 11, hvis ikke annet tidspunkt er oppgitt

Dato	Måned	Sted	Innhold
1.	Januar kl. 12.00	Domkirken	Felles tverrkirkelig gudstjeneste
3.	Januar	Hvaler	Gudstjeneste med dåp og nattverd
10.	Januar	Spjærøy	Familiegudstjeneste. Hellig-trekongersdag. Sammen med de tre kongene følger vi den dansende stjernen til Betlehem. Kjersti og Miriam Morland deltar. Vi høster juletreet og koser oss med kaker, saft og kaffe etterpå. Alle barna får med en kongepepperkake hjem.
17.	Januar	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Søndagsskole.
24.	Januar	Spjærøy	Familiegudstjeneste med dåp. Tårnagentene deltar. 8-åringer får egen invitasjon. Kaker, saft og kaffe deltar.
31.	Januar	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Søndagsskole.
7.	Februar	Spjærøy	Familiegudstjeneste med dåp. Fastelavnssøndag og karneval. Alle kan kle seg ut. 7-åringer får egen invitasjon. Pinjata'n er full av godteri. Kaker, saft og kaffe etterpå.
14.	Februar kl. 19.00	Spjærøy	Ung gudstjeneste. Mye sang og musikk. Konfirmantene deltar sammen med Hvaler musikkverksted. Kirkecafé.
21.	Februar	Hvaler	Gudstjeneste med dåp og nattverd. Søndagsskole.
28.	Februar	Hvaler	Lovsanggudstjeneste med lokale sangere og musikere. Søndagsskole. Informasjonsmøte for sommerens brudepar etter gudstjenesten.
6.	Mars	Spjærøy	Gudstjeneste med dåp og nattverd. Søndagsskole.
13.	Mars	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Maria budskapsdag. Sang: Anne May Sandvik Olsen. Søndagsskole.

Du er alltid velkommen til kirken

Med forbehold om endringer

DEN
NORSKE
KIRKE

HVALER MENIGHET

Kirkekontoret

Storveien 12, 1680 Skjærhalden
Telefon: 69 37 90 37 - Faks: 69 37 95 25
e-post: post@hvaler.kirken.no

Menighetsråd/Fellesråd

Einar Morland, leder
Gilboveien 13, 1680 Skjærhalden
Telefon 69 37 97 72, mobil 934 07 085
e-post: emorlan@online.no

Menighetsrådets/Fellesrådets adresse:
Storveien 12, 1680 Skjærhalden
e-post: post@hvaler.kirken.no

Hvaler menighetsblad

Kirkekontoret, Storveien 12,
1680 Skjærhalden
Ansvarlig utgiver: Hvaler menighetsråd
e-post: post@hvaler.kirken.no
Kontonummer 7050.06.20976

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Ellen Bjørnvall Vikar,
Grethe Hummel, Einar Morland

Trykk: Møklegaards Trykkeri AS, Fredrikstad
epost: info@moklegaard.no

Layout: Bjarne Haukø

Ansatte

Terje Moen, kirketjener,
egen tlf. 954 57 722
e-post: temo@hvaler.kirken.no

Marianne Haugholt,
kirketjener 50 % stilling
kontormedarbeider 20 % stilling
mobiltlf. 474 79 735
e-post: marianne@hvaler.kirken.no

Ken Phillips, kirkemusiker,
egen tlf. 414 69 147
e-post: keph@hvaler.kirken.no

Grethe Hummel, sogneprest
mobiltlf. 474 79 731
e-post: grethe@hvaler.kirken.no

Ingrid Dean, kirkeverge/daglig leder
mobiltlf. 474 79 730
e-post: inde@hvaler.kirken.no

Marius Sørлие Eriksen, trosopplærer
75% stilling
mobiltlf. 450 01 305
e-post: marius@hvaler.kirken.no

Juleebangeliet

Det skjedde i de dager at det gikk ut befaling fra keiser Augustus om at hele verden skulle innskriveres i manntall. Denne første innskrivning ble holdt mens Kvirinius var landshøvding i Syria. Og alle drog av sted for å la seg innskrive, hver til sin by.

Josef dro da fra byen Nasaret i Galilea opp til Judea, til Davids by Betlehem, siden han var av Davids hus og ætt, for å la seg innskrive sammen med Maria, sin trolovede, som ventet barn. Og mens de var der, kom tiden da hun skulle føde, og hun fødte sin sønn, den førstefødte, svøpte ham og la ham i en krybbe. For det var ikke plass til dem i herberget.

Det var noen gjeterere der i nærheten som var ute og holdt nattvakt over sauene sine. Med ett stod en Herrens engel foran dem, og Herrens herlighet lyste om dem. De ble meget forferdet. Men engelen sa til dem: «Frykt ikke! Jeg kommer til dere med bud om en stor glede, en glede for hele folket: I dag er det født dere en frelser i Davids by; han er Kristus, Herren. Og dette skal dere ha til tegn: Dere skal finne et barn som er svøpt og ligger i en krybbe.»

Med ett var engelen omgitt av en himmelsk hærskare, som lovpriste Gud og sang: «Ære være Gud i det høyeste og fred på jorden blant mennesker som har Guds velbehag!» Da englene hadde forlatt dem og vendt tilbake til himmelen, sa gjeterne til hverandre: «La oss gå inn til Betlehem for å se dette som har hendt, og som Herren har kunngjort oss.» Og de skyndte seg av sted og fant Maria og Josef og det lille barnet som lå i krybben.

Da de fikk se ham, fortalte de alt som var blitt sagt dem om dette barnet. Alle som hørte på, undret seg over det gjeterne fortalte. Men Maria gjemte alt dette i sitt hjerte og grunnet på det. Gjeterne drog tilbake, mens de priste og lovet Gud for det de hadde hørt og sett; alt var slik som det var blitt sagt dem.

